

De Tsubaki-schrijfwarenwinkel

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos uitgevers via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Ito Ogawa

De Tsubaki- schrijfwarenwinkel

Vertaald uit het Japans
door Maria Smolders

Ambo|Anthos
Amsterdam

Dit boek is mede tot stand gekomen door een bijdrage van
Support Program for Translation and Publication on Japan.

Dutch language translation rights arranged with Gentosha Inc.
through The English Agency (Japan) Ltd. and New River Literary Ltd.

ISBN 978 90 263 6894 3

© 2016 Ogawa Ito

© 2025 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,
Amsterdam en Maria Smolders

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan

Oorspronkelijke titel *Tsubaki bunguten*

Oorspronkelijke uitgever Gentosha Inc., Tokyo

Japanse brieven Kayatani Keiko

Omslagontwerp bij Barbara

Omslagillustratie © Flora Waycott / Editions Picquier

Foto auteur © Chiyoe Sugita

Ambo|Anthos uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en
verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie
van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier
waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Inhoud

夏

Zomer 7

秋

Herfst 69

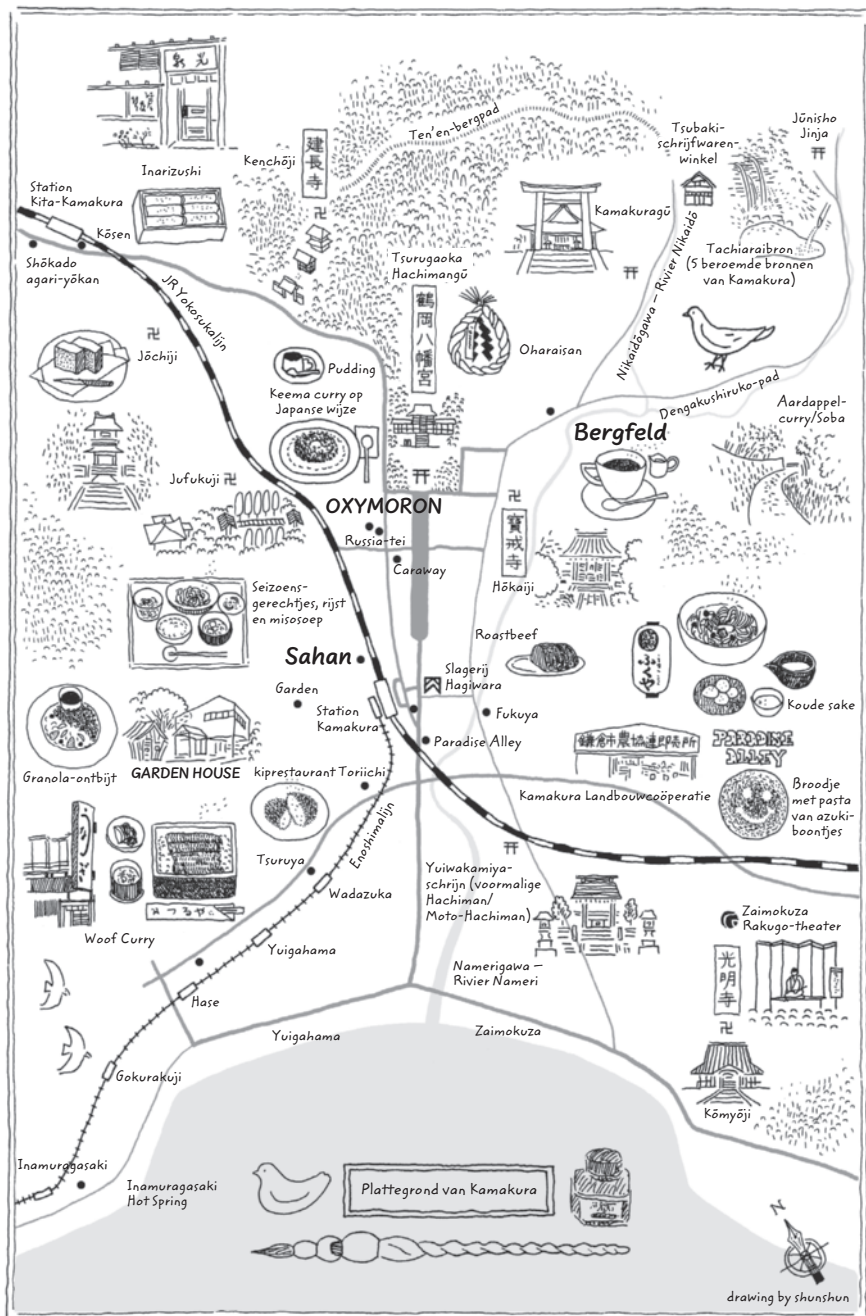
冬

Winter 133

春

Lente 201

Woordenlijst 273

Zomer

夏

Ik woon in een vrijstaand huisje aan de voet van een kleine heuvel. Het staat in Kamakura in de prefectuur Kanagawa, maar aan de kant van de bergen, een eind van de zee vandaan.

Vroeger woonde ik hier met mijn Voorgangster, die drie jaar geleden gestorven is, en nu woon ik in mijn eentje in dit typisch Japanse huis. Maar ik voel me niet zo heel alleen, omdat ik altijd het idee heb dat er mensen om me heen zijn. Ook al is het in deze buurt 's nachts zo stil dat het wel een spookstad lijkt, zodra de ochtend aanbreekt komt alles weer tot leven en dan hoor ik van her en der stemmen klinken.

Nadat ik me heb aangekleed en mijn gezicht gewassen, is het mijn dagelijkse routine om eerst de ketel te vullen met water en het aan de kook te brengen. In de tussentijd veeg ik de vloer met een bezem en neem hem af met een natte dweil. Ik maak achtereenvolgens de keuken, de veranda, de woonkamer en de trap schoon.

Ondertussen kookt het water; dan houd ik even op met poetsen en giet het over de blaadjes in de theepot. Terwijl de thee staat te trekken ga ik weer aan het werk om met mijn poetsdoek de vloer te boenen.

Vandaag ging ik zoals altijd, nadat ik de wasmachine aangezet had, eindelijk met een kopje warme thee in de keuken op een stoel

zitten. Er steeg een aangename, rokerige geur op uit het theekopje. Ik was pas sinds kort de smaak van *kyōbancha* gaan waarderen. Als kind begreep ik niet waarom mijn Voorgangster de moeite nam om die droge blaadjes te laten trekken en die thee te drinken. Maar als ik nu, zelfs midden in de zomer, 's morgens vroeg geen warme thee dronk, kwam mijn lichaam niet op gang.

Ik dronk gedachteloos van mijn *kyōbancha* en zag bij het huis hiernaast boven op de overloop een raampje langzaam opengaan. Daar woont 'Madam Barbara', mijn buurvrouw van links. Zo te zien is ze honderd procent Japans, maar om de een of andere reden wordt ze door iedereen zo genoemd. Het zou kunnen dat ze vroeger in het buitenland heeft gewoond.

'Morgen, Poppo-chan,' hoorde ik een ijle stem zeggen, die klonk alsof hij op de wind surfte.

'Goeiemorgen.' Net als zij sprak ik ook met een wat hogere stem dan normaal.

'Wat een mooi weer, hè. Kom je straks een kopje thee drinken? Ik heb *castella*-cake gekregen uit Nagasaki.'

'Ja, graag. Fijne ochtend verder, Barbara.'

Het is onze gewoonte om elkaar elke dag leunend uit het raam op de benedenverdieping en de eerste verdieping te begroeten. Dat doet me altijd denken aan Romeo en Julia en dan voel ik onwillekeurig de neiging om te giechelen.

In het begin was ik natuurlijk nog wat aarzelend. Het klinkt een beetje raar, maar ik kon de buurvrouw duidelijk horen hoesten en praten aan de telefoon, en af en toe hoorde ik haar zelfs de wc doortrekken. Het leek wel alsof we samen onder één dak woonden. Zelfs als je er geen acht op sloeg, ontkwam je er niet aan de geluiden van de ander te horen.

Pas sinds kort maak ik me er eindelijk minder druk om en kan ik haar zonder gêne begroeten. Door een praatje met haar te maken komt mijn dag pas goed op gang.

Ik heet Hatoko Amemiya. Hatoko betekent duivenmeisje.

Mijn Voorgangster is degene die mij deze naam gegeven heeft.

Hij is afkomstig van de ‘duiven’ in de naam van het shintoëiligdom Tsurugaoka Hachimangū. Men zegt dat het karakter voor ‘acht’ (hachi - 八) van Hachiman bestaat uit twee duiven die dicht tegen elkaar aan zitten. Zolang ik me kan herinneren noemt iedereen me Poppo-chan, het woord dat de kinderen hier voor duiven gebruiken.

Wat heb ik toch een hekel aan die vochtige lucht waarmee je hier ’s morgens vroeg al te maken krijgt. De vochtigheid in Kamakura is afschuwelijk.

Vers stokbrood wordt binnen de kortste keren zacht en gaat schimmelen en zelfs konbu-zeewier, dat eigenlijk hard zou moeten zijn, wordt helemaal slap.

Nadat ik de was opgehangen had, ging ik meteen door met het buitenzetten van de vuilniszakken. Het afvalstation, zoals het genoemd wordt, bevindt zich bij de toegang tot de brug over de rivier de Nikaidō, die dwars door de wijk loopt.

Brandbaar afval wordt twee keer in de week opgehaald. De rest – papier en textiel, petflessen en snoeiafval, flessen en blikjes – moet allemaal op een verschillende dag van de week ingeleverd worden, en op zaterdag en zondag wordt er geen vuilnis buitengezet. Voor het inleveren van grofvuil is er één dag in de maand vastgesteld. In het begin vond ik het een hoop moeite om alles tot in detail van elkaar te scheiden, maar nu kan ik er zelfs van genieten.

Na het buitenzetten van de vuilnis was het tijdstip aangebroken dat de basisschoolleerlingen, met hun schooltas op de rug, altijd in een rij voor mijn huis langslopen. De school is hier maar een paar minuten vandaan. De meeste klanten van de Tsubaki Schrijfwarenwinkel zijn voormalige leerlingen van deze school.

Ik keek weer naar mijn eigen huis. Op de oude dubbele deuren, waarvan de bovenste helft van glas is, staat links ‘Tsubaki’ en rechts ‘Schrijfwarenwinkel’. Voor de ingang staat, in volmaakte harmonie daarmee, alsof hij het hele huis beschermt, een grote cameliaboom.

ツバキ 文具店

Naast de deur hangt een houten naambordje dat al helemaal zwart geworden is, maar als je heel goed kijkt kun je vaag de karakters voor ‘Amemiya’ ontcijferen. Ze staan er een beetje nonchalant, maar ze zijn wel in een uiterst vloeiende stijl geschreven door mijn Voorgangster. De Amemiya's gaan vermoedelijk terug tot het Edotijdperk en ze zijn een geslacht van publiek schrijvers met een eerbiedwaardige geschiedenis.

Van oudsher oefenden ze een vak uit dat ‘secretaris’ genoemd werd en het stond blijkbaar voor iemand die beroepsmatig documenten schreef voor feodale heren en andere personen met een verheven positie. Het spreekt vanzelf dat de eerste voorwaarde voor zo iemand was dat hij een getalenteerd kalligraaf was – met andere woorden dat hij mooi kon schrijven; het Kamakura-shogunaat, dat duurde van de twaalfde tot de veertiende eeuw, kende ook drie vooraanstaande vrouwelijke secretarissen.

Het schijnt dat er tijdens het Edotijdperk ook een vrouwelijke secretaris op het toneel verscheen in de vrouwenvertrekken in het paleis van de Shōgun, om de gemalin en de concubines van de heerser van dienst te zijn. Er wordt gezegd dat een van de personen die in het paleis werkzaam waren als secretaris tot de eerste generatie Amemiya's behoorde.

Sinds die tijd hebben leden van de familie Amemiya elkaar in de vrouwelijke lijn van generatie op generatie opgevolgd als schrijvers in publieke dienst. Mijn Voorgangster vormde de tiende generatie, en degene die haar is opgevolgd, of ik moet eigenlijk zeggen degene die zonder het te beseffen in haar voetsporen is getreden, ben ikzelf, de elfde generatie dus.

Tussen twee haakjes, de Voorgangster over wie ik het heb, is mijn grootmoeder. Maar ze heeft me haar nooit gewoon ‘oma’ laten noemen. Ze heeft me, terwijl ze als publiek schrijver de kost

verdiende, in haar eentje opgevoed.

In tegenstelling tot vroeger tijden bestaat het grootste deel van het werk van de huidige publiek schrijver uit het schrijven van namen op giftenveloppen, inscripties op gedenkstenen, namen van pasgeboren baby's, teksten voor uithangborden, motto's van ondernemingen en opdrachten in boeken.

Als ze een verzoek kreeg, om het even wat, voerde mijn Voorgangster het uit, zolang het maar met schrijven te maken had: een oorkonde om uit te reiken aan de winnaar van een gateballwedstrijd van de bejaardenclub, een menukaart voor een Japans restaurant, of een cv voor een jongen uit de buurt die net was afgestudeerd, dat hij kon gebruiken bij zijn sollicitaties. Kort gezegd: ze was een manusje-van-alles op het gebied van woorden. Oppervlakkig gezien was ze niet meer dan de handelaar in schrijfwaren van het dorp.

Als laatste ververste ik het water bij de *brievengedenksteen*.

Je zou gemakkelijk kunnen denken dat het zomaar een steen is, maar voor de familie Amemiya is hij nog belangrijker dan Boedha zelf. Om precies te zijn: het is een graf voor brieven. Nu staan er rondom die steen irissen in volle pracht te bloeien.

Hiermee had ik al mijn taken voor de ochtend vervuld.

Nu had ik heel even wat vrije tijd, tot de Tsubaki-schrijfwarenwinkel om halftien openging. Vandaag ging ik op bezoek bij Barbara, want ik had een afspraak om na het ontbijt samen met haar thee te drinken.

Als ik terugkijk op het afgelopen halfjaar, dan heb ik me voor mijn doen heel erg uitgesloofd. Weliswaar had tante Sushiko na het overlijden van mijn Voorgangster het grootste deel van de nog niet afgehandelde zaken voor haar rekening genomen, maar er was desondanks ook een aantal lastige kwesties blijven liggen waarover ze niet in haar eentje kon beslissen en omdat ik naar het

buitenland was gevlucht, hadden de problemen zich hoog opgestapeld. Alsof ik de pikzwart verbrande laag die onder in een pan vastgekoekt zat er beetje bij beetje uit schraapte, had ik die problemen rustig een voor een opgelost. De aangebrande laag bestond voornamelijk uit kwesties inzake de erfenis en de rechten.

Voor mij, als twintiger, waren dat totaal onbelangrijke zaken. Maar omdat mijn Voorgangster als kind geadopteerd was door de familie Amemiya, gingen ze gepaard met allerlei gecompliceerde verwickelingen. Ik had de neiging om de hele boel op te pakken en in de vuilnisbak te gooien, maar toen ik bedacht dat ik dan door de omstanders zou worden uitgelachen, kreeg ik gek genoeg op het nippertje toch nog zin om me ermee bezig te houden.

Bovendien zou dit woonhuis als ik alles van de hand deed meteen met de grond gelijk gemaakt worden en zou er een flatgebouw of een parkeerterrein voor in de plaats komen. En dan zou deze camelia, waaraan ik zo gehecht was, gekapt worden.

Deze boom waarvan ik al van kinds afaan zo hield, wilde ik hoe dan ook eigenhandig beschermen.

Die middag werd ik wakker door het getingel van de winkelbel.

Ik was blijkbaar ongemerkt in slaap gevallen. Het geluid van de zachtjes neervallende regendruppels, die de bodem bevochtigden, was het best denkbare wiegelied. De afgelopen paar dagen regende het na de lunch elke dag.

Ik open altijd om halftien 's ochtends de winkel en ik eet om twaalf uur mijn lunch in de keuken achterin, terwijl ik een oogje op de winkel houd voor eventuele klanten. 's Ochtends drink ik warme thee en neem ik een stukje fruit, dus mijn middagmaal is een stevige maaltijd.

Vandaag waren er niet veel klanten geweest en daardoor was ik onbedoeld op de sofa in het woongedeelte weggedoezeld. Het was mijn bedoeling om even een dutje te doen, maar blijkbaar was ik in een diepe slaap geraakt. Nu er een halfjaar voorbij was sinds ik

hier was ingetrokken, voelde ik me zo thuis dat de spanning was weggezakt en de laatste tijd had ik merkwaardig veel slaap.

‘Is daar iemand?’

Er klonk opnieuw een vrouwenstem en ik liep op een holletje naar de winkel. Ik meende dat ik die stem eerder had gehoord, en toen ik zag wie het was werd dat bevestigd. Het was de eigenaresse van Uofuku, de viswinkel in de buurt.

‘Nee maar, Poppo-chan!’

Haar ogen lichtten op toen ze me zag.

‘Wanneer ben je teruggekomen?’ vroeg ze met haar opgewekte stem. In haar handen hield ze een stapel briefkaarten.

‘Afgelopen januari,’ antwoordde ik, waarna ze haar lange rok optilde en haar ene been achter het andere langs kruiste. Daarna maakte ze ondeugend een kokette buiging. Dat is waar ook, dat was zij ten voeten uit; haar gebaar riep hartverwarmende herinneringen bij me op. Als ik door mijn Voorgangster naar de viswinkel werd gestuurd om iets te kopen voor het avondeten, stopte deze vrouw me steevast iets zoets in de mond, een snoepje of chocolade of karintō of zoiets. Ze wist best dat mijn Voorgangster dat niet goed vond, maar ze drong ze mij expres op. Als klein meisje droomde ik er altijd van hoe heerlijk het zou zijn als zij mijn echte moeder was geweest.

Maar hoe was het mogelijk dat we elkaar het afgelopen halfjaar niet gezien hadden terwijl we bij elkaar in de buurt woonden? Dat vroeg ik me heel even af. Op dat moment zei ze glimlachend: ‘Mijn moeder is bedlegerig geworden. Ik ben een tijdje op Kyushu geweest. Zodoende waren we op verschillende tijden hier en zijn we elkaar misgelopen. Maar ik ben blij dat je er zo goed uitziet! Ik heb het er vaak met papa over gehad hoe het toch met je zou zijn.’

De ‘papa’ op wie de vrouw van de viswinkel doelde was haar echtgenoot. Hij was een aantal jaren geleden ernstig ziek geworden en inmiddels gestorven. Tante Sushiko had me dat tijdens mijn werkvakantie in Canada in een e-mail laten weten.

‘Wat ben ik blij je terug te zien. Er zijn zoveel mensen die zich elk jaar verheugen op onze jaarlijkse zomerwenskaarten om te horen hoe het met ons gaat, en ik zat me al af te vragen hoe ik dat dit jaar moest aanpakken, toen ik toevallig hoorde dat de Tsubakischrijfwarenwinkel weer open was. Ik dacht dat het misschien niet klopte en daarom kom ik zelf een kijkje nemen, en ik ben zo blij dat het waar blijkt te zijn!’

Onder het uitspreken van die opgewekte woorden overhandigde ze me de stapel briefkaarten. Het waren kaarten voor de zomer die je kon kopen bij het postkantoor, elk met een loterijnummer erop gedrukt.

Ze heeft zelf zeker geen lelijk handschrift. Ze schrijft karakters die als prachtige veren in de lucht zweven. Desondanks vroeg ze ons elk jaar om de kaarten voor haar te schrijven. De enige reden daarvoor was dat zij en mijn Voorgangster elkaar goed kenden.

‘Graag op dezelfde manier als altijd.’

‘Oké, ik zal ervoor zorgen.’

Daarmee was de zaak geregeld.

Ze bleef nog even staan praten en ging toen naar huis.

Haar veel gedragen schort met het bloemetjespatroon, haar witte enkelsokjes, de nogal fors uitgevallen haarspeld waarmee ze haar pony in bedwang hield, alles riep herinneringen bij me op. Blijkbaar liet ze tegenwoordig de viswinkel over aan haar zoon en schoondochter en vermaakte ze zich met het zorgen voor haar kleinkinderen. Ze had drie kinderen, maar misschien omdat het allemaal jongens waren behandelde ze mij toen ik klein was als haar dochter.

Ik bladerde door de kalender van dit jaar en markeerde met een roze stift de eerste dag van de zomerhitte volgens de oude maankalender, en de eerste dag van de herfst. Vóór die eerste dag worden de wensen voor het regenseizoen verstuurd, en vóór de laatste die voor het zomerseizoen. Daarna volgen de wensen voor het naseizoen. Voor mij betekende dat voor het eerst in lange tijd weer een grote hoeveelheid schrijfwerk.

Nadat ik de slaap van mijn gezicht gewassen had, begon ik meteen aan de voorbereidingen.

Eerst maakte ik het ontwerp voor de achterkant met behulp van een stempel in de vorm van een vis, die ik al jarenlang gebruik. De achterkant maken is een simpel werkje dat ik kan doen terwijl ik op de winkel pas. Onze winkel maakt al jaren, zelfs wel tientallen jaren, de wenskaarten voor het zomerseizoen voor de viswinkel. De tekst is heel eenvoudig, maar alleen al door de grote hoeveelheid kaarten mag ik die taak niet onderschatten. De verschillende benodigdheden die we er jaar in, jaar uit voor gebruikten zijn allemaal nog door mijn Voorgangster gesorteerd en opgeborgen in een kistje. Omdat we al zo'n lange relatie hadden, was het niet nodig om alle details te verifiëren en wisten we ook zonder overleg wat voor een kaart er bij de viswinkel paste.

Het probleem zit hem in de voorkant. De voorkant is voor iedere kaart anders, dus dat is geen gewone routineklus.

Op een lege maag heb ik niet genoeg kracht in mijn hand om het penseel vast te houden, dus na sluitingstijd ging ik eerst wat eten.

's Avonds eet ik vrijwel altijd buiten de deur. Daardoor stijgen mijn uitgaven voor voedsel volgens de Wet van Engel wel, maar ik heb hoe dan ook geen zin om elke avond voor mezelf een eenpersoonsmaaltijd klaar te maken. Gelukkig is Kamakura een toeristisch oord met veel restaurants en is er geen gebrek aan keuzemogelijkheden. Nadat ik me, voor de eerste keer dit jaar, te goed had gedaan aan *hiyashi chūka* – koude noedels met allerlei in reepjes gesneden ingrediënten erop – maakte ik een kleine omweg langs de Kamakuragū. Ik was er weliswaar aan gewend om als vrouw alleen over straat te gaan, maar de wegen in Kamakura waren 's avonds behoorlijk donker. Vooral in het binnenland waren er maar weinig lantaarnpalen en hoewel het nog geen acht uur was, was het er pikdonker. Om mijn angst te overwinnen liet ik mijn geta opzettelijk over de grond klepperen. De regen was tegen

de avond opgehouden, maar zo aan de wolken te zien kon het elk moment opnieuw losbarsten. De iets verderop gelegen Tsurugaoka Hachimangū is gewijd aan Minamoto no Yoritomo, de stichter van het Kamakura-shogunaat, maar deze Kamakuragū dient juist als tempel voor de man die een einde maakte aan dat shogunaat. Achter het heiligdom bevindt zich de grot waar prins Morinaga, wiens geest hier wordt aanbeden, gevangengehouden werd; tegen betaling kun je er nog altijd naar binnen.

Dus ook al geeft het me een vaag schuldgevoel om zowel bij de Tsurugaoka Hachimangū als bij de Kamakuragū te bidden, ik wil niet een van beide voortrekken, daarom legde ik zoals altijd mijn handpalmen tegen elkaar. Bovenaan de trap troont een enorme leeuwenkop, een *shishigashira*, verlicht door schijnwerpers.

Thuisgekomen nam ik eerst een douche om me op te frissen en daarna pakte ik mijn schrijfkistje uit de hoek van de inbouwkast waar het normaal gesproken staat en haalde langzaam het deksel eraf. Ik heb het gekregen van mijn Voorgangster en het is gemaakt van annapaulownahout. Er zit een complete set in van penselen en kalligrafiepenen en alle gereedschappen die nodig zijn voor het werk van publiek schrijver.

Op het deksel staat een afbeelding van een duif, ingelegd in parelmoer. Mijn Voorgangster had het kistje speciaal besteld bij een ambachtsman uit Kyoto, maar de edelsteentjes die het oog van de duif vormden waren verdwenen, en de staartveren waren achteloos vastgemaakt met plakband. Voor mij was het een akelige herinnering aan het verleden.

De eerste woorden die ik geleerd had en die ik nooit zou vergeten waren die van het *Iroha*-gedicht, een gedicht waarin alle fonetische tekens van het Japanse schrift precies één keer voorkomen.

Ik kon het toen ik anderhalf jaar oud was al foutloos van buiten opzeggen, vanaf de eerste *i-ro-ha-ni-ho-he-to* tot en met de laatste *-n*. Op mijn derde kon ik alle lettergrepen schrijven in *hiragana*, en ik herinner me dat ik ze zo rond de leeftijd van vierenhalf in ka-

takana kon schrijven. Dat was geheel te danken aan de toewijding van mijn Voorgangster, die ze er bij me ingehamerd had.

Op mijn zesde hield ik voor het eerst een penseel vast. Omdat men geloofde dat een kind de meeste vooruitgang boekte als het begon te oefenen op de zesde dag van de zesde maand als het zes jaar oud was, kreeg ik toen voor het eerst mijn eigen kalligrafiepenseel. Het was gemaakt van mijn eigen babyhaar. Ik herinner het me nog als de dag van gisteren.

Na de lunch op school ging ik naar huis, waar mijn Voorgangster me opwachtte met een paar nieuwe kousen. Het waren heel gewone kniekousen, met alleen op kuithoogte aan de zijkant een figuurtje van een konijn. Nadat ik ze aangetrokken had, zei mijn Voorgangster heel beheerst: 'Hatoko, ga hier zitten.'

Ze keek gewoon streng.

Onder haar toezien oog spreidde ik mijn vilten onderlegger uit op het lage tafeltje en bedekte die met een vel rijstpapier, met bovenaan een rechthoekig gewicht erop om ervoor te zorgen dat het niet zou verschuiven. Die serie handelingen verrichtte ik helemaal zelf, zoals ik het van mijn Voorgangster had geleerd. Vóór mij lagen een inktsteen, een inktstaaf, een penseel en papier netjes op een rij. Dit werden de 'vier traditionele schatten van de studeerkamer' genoemd.

Terwijl ik luisterde naar de instructies van mijn Voorgangster probeerde ik wanhopig mijn gevoel van ongeduld te onderdrukken. Ik was waarschijnlijk heel opgewonden, want ik voelde zelfs niet dat mijn voeten tintelden.

Eindelijk kwam het moment dat ik inkt kon gaan maken. Met de waterdruppelaar druppelde ik water op het schuurvlak van de inktsteen. Zelfinkt maken! Dit was het moment waarop ik had gewacht. Ik hield van het koele gevoel van de inktsteen tussen mijn vingers. Dit had ik altijd al willen proberen.

Tot die tijd had mijn Voorgangster me nooit toestemming gegeven aan haar spullen te komen. Een keer toen ze ontdekte dat ik

met een penseel zat te spelen en ermee onder mijn oksels kietelde, sloot ze me op in de berging. Soms kreeg ik zelfs niets te eten. Maar hoe vaker ze zei dat ik uit de buurt moest blijven, hoe meer ik er naar verlangde en hoe meer ik ze wilde aanraken.

Het meest was ik nog gefascineerd door de inkt. Hoe zou het smaken als ik die zwarte staaf in mijn mond stak? Ik wist zeker dat hij lekkerder was dan chocolade of snoep. Daar was ik absoluut van overtuigd. Ik was dol op de vage, onbeschrijflijke, geheimzinnig aandoende geur die zich verspreidde als mijn Voorgangster inkt aan het maken was.

Dus toen ik zes jaar oud was beleefde ik op deze zesde juni het kalligrafiedebuut waarnaar ik zo had uitgekeken. Maar hoewel ik er zo naar had verlangd om inkt te maken kon ik er niks van, zodat mijn Voorgangster me genadeloos op mijn donder gaf.

De uiterst eenvoudige handeling van het wrijven van de inktstaaf en het verzamelen van de inkt in de uitholling van de steen was voor mij als zesjarige niet te doen. Als ik het snel wilde doen of als ik de staaf schuin vasthield, werd ik meteen door mijn Voorgangster op de vingers getikt. Ik kreeg geen enkele kans om de staaf in mijn mond te steken om erachter te komen hoe hij smaakte.

Die dag mocht ik alleen maar de hele tijd rondjes tekenen op het papier. Ik moest oefenen door eindeloos de letter ‘no’ – ㇏ – in een spiraal onder elkaar te schrijven. Als mijn Voorgangster mijn rechterhand ondersteunde ging het heel gemakkelijk, maar als ik het alleen moest doen bogen de lijnen af naar rechts en naar links en gingen ze alle kanten op, en qua dikte leken ze de ene keer op een worm en dan weer op een slang, en een enkele keer leken ze wel op een krokodil die zijn buik hadolgevreten. Kortom, er zat geen enkele regelmaat in.

‘Hou je kwast niet zo scheef, je moet hem rechtop houden.’

‘Til je elleboog op.’

‘Kijk niet opzij.’